

Otázka: Rodinné právo

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Karlosak

Obecně, principy

- Definice= rodinné právo je souhrn, které upravují manželské a rodinné vztahy, otázky manželství, vztahy mezi rodiči a dětmi a vztahy vznikající při náhradní rodinné péči.
- Jedná se o soukromoprávní odvětví práva.

Předmět rodinného práva:

- vztahy mezi manžely
- vztahy mezi rodiči a dětmi
- vztahy náhradní rodinné výchovy

Principy:

- princip monogamie (pouze jeden partner)
- dobrovolnost při uzavírání svazku
- zásada rozlučitelnosti manželství (připuštění rozvodu)

- rovnost muže a ženy
- rovné postavení dětí narozených v manželství i mimo něj
- princip blaha dítěte
- princip rovnosti subjektů (rozdíl oproti veřejnému právu, kde je podřízenost a nadřazenost vztahů)
- princip vzájemné pomoci (např. děti rodičům, vyživovací povinnost atd..)

V rodinném právu mají značný význam morální normy.

Manželství

- Definice = manželství je trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem, jehož hlavním účelem je založení rodiny a řádná výchova dětí.

Základní znaky manželství:

- 1. může vzniknout jen zákonem stanoveným způsobem (příslušný orgán nebo registrovaná církev nebo náboženská společnost)
- 2. může vzniknout jen mezi mužem a ženou (odlišovat od registrovaného manželství a nesezdaného soužití)
- 3. monogamie
- 4. rovnoprávnost vztahu
- 5. svobodně a dobrovolně uzavřené
- 6. vznik a zánik jen zákonem předepsaným způsobem

(Pozn.: zasnoubení není právní akt)

Vznik manželství

- Manželství se uzavírá svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství, což je činěno před příslušným orgánem, veřejně a slavnostním způsobem za přítomnosti dvou svědků + souhlas stran musí být udělen v přítomnosti orgánu příslušného k provedení svatebního obřadu.
- Vedle toho činí snoubenci ještě další prohlášení v rámci předoddavkového řízení:
 - že jim nejsou známy okolnosti vylučující uzavření manželství (např. to, že mají ještě jiné manželství...)
 - že znají navzájem svůj zdravotní stav
 - že zvážili úpravu budoucích majetkových vztahů, uspořádání budoucího bydlení a hmotné zajištění rodiny po uzavření manželství
 - souhlasné prohlášení o příjmení
 - Předoddavkového řízení provádí matriční úřad, v jehož správním obvodu je alespoň jeden ze snoubenců přihlášen k trvalému pobytu. Snoubenci jsou povinni předložit stanovené doklady.

Sňatky rozdělujeme na dva základní:

- 1. občanský sňatek - před starostou, zástupcem starosty nebo jím pověřeným členem zastupitelstva matričního úřadu, místo uzavření sňatku je kdekoliv, svědci musí být zletilí a způsobilí
- 2. církevní sňatek - před příslušným orgánem církve, lze ho uzavřít až po té, kdy snoubenci předloží oddávajícímu osvědčení vydané příslušným matričním úřadem o tom, že splnili všechny požadavky zákona pro uzavření manželství
- Byl-li uzavřen občanský sňatek, nemají následné náboženské obřady právní následky. Ovšem byl-li uzavřen církevní sňatek, nelze následně uzavřít občanský sňatek.
- Výjimečně lze uzavřít manželství zástupcem, pouze u obcí III kategorie či krajského úřadu a za přesně stanovených podmínek (plná moc...)

Neplatné manželství

- Pokud takové manželství vzniklo, má právní následky, a to až do té doby, dokud jej soud neprohlásí za neplatné. Po tomto prohlášení se na něj pohlíží jako na neuzavřené.

Kdy je manželství neplatné:

- a) porušení principu monogamie
- b) příbuzenský vztah
- c) nedostatek věku (manželství může uzavřít i nezletilec starší 16-ti let z nějakých závažných důvodů, např. těhotenství)
- d) duševní porucha (pokud je osoba zbavena způsobilosti k právním úkonům, nemůže manž. uzavřít vůbec, pokud je způs. k právn. úkonům pouze omezena, může s povolením soudu)
- e) vady právního úkonu. Např.:
 - bezprávná výhrůžka (např. věřitelka vyhrožuje, že pokud si ji dotyčný nevezme, podá na něj žalobu...)
 - omyl v totožnosti (zřejmě jen teoreticky, např. podobnost dvojčat...)
 - omyl v povaze právního úkonu (opět jen teoretická možnost, např. že si někdo myslel, že podepisuje kupní smlouvu...)
- Vyslovení neplatnosti je možné jen na návrh kteréhokoliv z manželů a je omezeno lhůtou - nejpozději 1 rok ode dne, kdy se o rozhodné skutečnosti dozvěděl. Manželství prohlášené za neplatné se považuje za neuzavřené (pokud si např. někdo vzal místo své snoubenky omylem nějakou jinou ženu a ani rok poté, co si toho všiml, nepožádal soud o prohlášení tohoto manželství za neplatné, zjevně se s tímto stavem dostatečně smířil a proto jeho právo zaniká).

Zdánlivé manželství

- Zdánlivé manželství nevyvolává žádné právní následky, o jeho neexistenci nemusí

soud ani rozhodovat.

- Kdy se např. může jednat o zdánlivé manželství:
 - dvě osoby stejného pohlaví
 - donucení fyzickým násilím (např. i droga)
 - oba snoubenci neprojevili souhlasně svoji vůli vstoupit do manželství
 - církevnímu sňatku nepředcházelo předodдавkové řízení
 - prohlášení o vstupu učinil zástupce bez platné plné moci
 - před nepříslušným orgánem

Vztahy mezi manžely

- Práva a povinnosti manželů vznikají ze zákona již samotným uzavřením manželství a zanikají nejpozději s jeho zánikem.

Osobní práva a povinnosti manželů

Základní povinnosti:

- žít spolu (neznamená povinnost společného bydlení)
- být si věrni (pouze morální)
- vzájemně si pomáhat (vyživovací povinnost mezi manželi)
- vytvářet zdravé rodinné prostředí
- respektovat svoji důstojnost (problematika násilí)
- společně pečovat o děti

Další povinnosti:

- uspokojovat potřeby rodiny
- rozhodovat společně o záležitostech rodiny

Zákonné zastupování mezi manželi

- Manželé mají právo vzájemně se zastupovat v běžných záležitostech. V podstatných věcech však musí každý z manželů jednat sám za sebe nebo udělit plnou moc (např. přijímání mzdy).

Solidární závazky manželů

- Jednání jednoho z manželů při obstarávání běžných záležitostí rodiny zavazuje oba manžely společně a nerozdílně (rozlišovat např. od koupě nového automobilu bez vědomí manželky).

Manželské majetkové právo

- Toto právo řeší tzv. institut společného jmění manželů, což je samostatná kapitola občanského práva hmotného.

Vyživovací povinnost mezi manželi

- Cílem je zajištění zásadně stejné životní úrovně oběma manželům. Podmínkou je existence manželství, tedy toto neexistuje mezi druhem a družkou či osobami stejného pohlaví.

Zásady:

- dobrovolnost plnění (pokud jeden neplní, určí vyživovací povinnost soud na návrh druhého)
- zásada vzájemnosti (zásada stejné životní úrovně obou manželů)
- Rozsah výživného a jeho výše vyplývá na jedné straně ze schopnosti a možnosti povinného subjektu a na druhé z odůvodněných potřeb oprávněného subjektu.

Zánik manželství, rozvod

Manželství zaniká

- a) smrtí jednoho z manželů
- b) prohlášením jednoho z manželů za mrtvého
- c) rozsudkem soudu - rozvodem
- Rozvod je jediný možný způsob zrušení manželství za života obou manželů.

Sporný rozvod

- Soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, jestliže je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití (nevěra, opuštění společné domácnosti k jinému partnerovi, alkoholismus, zadlužování apod.).
- Souhlas druhého manžela není třeba, rozvést lze i proti jeho vůli.

Ztížený rozvod

- Jedná se o zvýšenou ochranu manžela, který s rozvodem nesouhlasí.

• **Podmínky jsou:**

- existuje zde kvalifikovaný rozvrat (musí být hluboký a trvalý...)
- jeden z manželů se brání rozvodu
- jedná se o manžela, kterému by rozvodem byla způsobena zvláště závažná újma (např. invalida)
- manžel bránící se rozvodu nesmí být tím, kdo zapříčinil převážně rozvrat vztahu
- mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství
- Ochrana ovšem nemůže být absolutní (nelze nikoho nutit, aby setrval v manželství). Jestliže však manželé spolu nežijí déle než 3 roky, soud manželství i zde rozvede.

Nesporný = smluvený rozvod

- Jedná se o elegantnější formu rozvodu, kdy se oba manželé již před konáním soudu dohodnou.
- **Podmínky:**
 - manželství trvalo min. 1 rok (zde se předchází neuváženým rozvodům)
 - manželé spolu nejméně 6 měsíců nežijí
 - druhý manžel se k návrhu na rozvod připojí
- Existenci rozvratu pak již není třeba soudu prokazovat, soud také nezjišťuje příčiny rozvratu.

Manželům vzniká nárok na rozvod za splnění těchto podmínek:

- a) předložení písemné smlouvy upravující pro dobu po rozvodu
 - 1. vypořádání majetkových vztahů manželů
 - 2. práva a povinnosti společného bydlení
 - 3. případnou vyživovací povinnost (tato však není povinná)
- b) existence pravomocného rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů
 - nezletilých dětí pro dobu po rozvodu

- Rozvod manželství s nezletilými dětmi
- Mají-li manželé nezletilé děti, nemůže být manželství rozvedeno, bylo-li by to v rozporu se zájmem těchto dětí, daným zvláštními důvody (např. je dítě těžce zdravotně postiženo).
- Soud při svěřeni sleduje zejména zájem dítěte. U dětí starších se přihlédne k jejich stanovisku.
- Jednou z možností stanovených zákonem a při vhodnosti takového systému je také tzv. střídává
- výchova obou rodičů.

Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manželi

- Tato povinnost se uplatňuje tehdy, pokud některý z manželů není po rozvodu se schopen sám žít.
- Jedná se však pouze jen o přispívání na přiměřenou výživu. Tedy nikoliv jako u nerozvedených manželů, kde je nutná zásadně stejná úroveň obou manželů.

Nesezdané soužití

- Definice = dvě osoby odlišného pohlaví vytvoří určité dlouhodobější životní společenství. V tomto případě jsou nazýváni druh a družka jako muž a žena, kteří spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.
- Nemůže zde vzniknout společné jmění manželů a není také regulována vyživovací povinnost. Je zde také mnohem nevýhodnější postavení např. při dědění.

Vztah rodič - dítě

Rozdělujeme na dvě základní skupiny:

- **1. Rodičovská zodpovědnost**

- Je vymezena jako souhrn práv a povinností při:
 - péči o nezletilé dítě a jeho výchově
 - zastupování nezletilého dítěte
 - správě jmění nezletilého dítěte
- Rodičovská zodpovědnost náleží oběma rodičům (bez ohledu na to, zda jsou v dané chvíli manželé či zda spolu žijí nebo ne).
- **Práva rodiče:**
 - mít dítě u sebe
 - řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled
 - vynutit si přiměřenými prostředky určité chování dítěte (ovšem tak, aby nebyla dotčena jeho důstojnost)
 - určit místo pobytu dítěte
 - určit povolání dítěte ve shodě s jeho zájmy
 - stýkat se s dítětem
- **Dítě je naopak povinno:**
 - podle svých schopností a možností pomáhat rodičům
 - pokud má vlastní příjem, přispívat na úhradu společných potřeb rodiny
 - cítit a respektovat své rodiče
 - Zastupování dítěte - úkony, ke kterým nemají nezletilé děti právní způsobilost, musí činit jejich jménem a za ně jejich zákonní zástupci (existují ovšem úkony, kde i nezletilé děti jednají svým jménem - např. žádost o vydání občanského průkazu).

- **2. Práva a povinnosti dětí vůči rodičům**

- **Práva dítěte vůči rodičům:**
 - 1. právo na život (obecně)
 - 2. právo na život se svými rodiči
 - 3. právo na samostatné rozhodování (s ohledem na stupeň svého vývoje)
 - 4. právo na výchovu
 - 5. na zastupování a správu jeho jmění

- 6. právo na výživné
- 7. právo na soukromí
- 8. právo na ochranu korespondence, cti a pověsti
- 9. právo na tělesnou integritu (např. rodiče nemohou dítě nutit, aby si dal naušnici)

Vyživovací povinnost mezi příbuznými

- Výživným se rozumí nejen zabezpečení vlastní výživy, ale i uspokojování hmotných a kulturních potřeb oprávněného subjektu.

Druhy vyživovacích povinností:

- 1. rodičů k dětem
- 2. dětí k rodičům
- 3. mezi ostatními příbuznými
- 4. mezi manžely
- 5. mezi rozvedenými manžely
- 6. příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce
- Výživné nelze přiznat, jestliže by t bylo v rozporu s dobrými mravy (např. trestný čin spáchaný vůči rodičům).

Rozsah a výše výživného se odvíjí od:

- a) schopností (nelze objektivně určit), možnosti (věk, zdravotní stav) a majetkových poměrů povinného

- b) odůvodněné potřeby oprávněného (jaký je stav tzv. odkázanosti na výživu - neschopnost uspokojovat své odůvodněné potřeby, výživu atd.)

Přiznání a splatnost výživného

- Soud přiznává výživné ode dne zahájení soudního řízení a v případě výživného pro děti dokonce může přiznat výživné i 3 roky zpětně.
- Splatnost - v pravidelných měsíčních splátkách, splatných vždy měsíc dopředu.

Vyživovací povinnost rodičů k dětem

- Jedná se o nejdůležitější vyživovací povinnost.
- Vzniká ze zákona a to:
 - u matky - okamžikem narození dítěte
 - u otce - okamžikem určení otcovství (bez ohledu na to, zda jsou manželé)
- Pokud není plněno dobrovolně (např. po rozvodu) je třeba podat návrh soudu, aby o vyživovací povinnosti rozhodl.
- Vyživovací povinnost mají oba rodiče, ale nikoliv stejným dílem, ale na základě jejich schopností, možností a majetkových poměrů. Přihlíží se také k tomu, který z rodičů o dítě osobně pečuje, žijí-li rodiče spolu, přihlíží se k péči o společnou domácnost.

Při stanovení či zvýšení výživného se přihlíží:

- 1. z hlediska dítěte - např. k věku, zdravotnímu stavu, zájmům, návštěvám školního zařízení apod.
- 2. z hlediska povinného rodiče - např. k hodnotě majetku, výdělečným možnostem, zda tento rodič nepodstupuje nepřiměřené majetkové riziko.

Zánik vyživovací povinnosti

- pokud je dítě se schopno samo žít (může nastat již před dosažením zletilosti, ale zároveň neznamená dosažením této zletilosti 18 roku věku - např. studuje)
- uzavřením manželství dítěte
- osvojením dítěte či smrtí dítěte nebo rodičů
- Pro výpočet výživného neexistuje v současné době žádná závazná tabulka, která by určovala přesnou výši. Nicméně soudy mají k dispozici orientační doporučující tabulku (procentuelní určování výživného na děti z čisté mzdy povinného rodiče a to v rozmezí 11 (dětí do 5 let) až 25% z čisté mzdy).

Náhradní rodinná výchova

- Náhradní výchova = odebrání dítěte z rodiny soudem a jeho umístění v jiném, náhradním prostředí (jiná rodina, ústav).
- Nemůže-li dítě vyrůstat ve své přirozené rodině, musí v zájmu blaha dítěte zasáhnout stát. To jsou zejména případy kdy:
 - rodiče nejsou schopni, ať už z objektivních (např. jsou ve vězení) nebo ze subjektivních (nemají zájem) důvodů dítě vychovávat
 - rodiče nejsou ochotni mít dítě u sebe
 - rodiče nedokážou vytvořit dítěti příznivé rodinné prostředí

Druhy náhradní výchovy:

- 1. osvojení (dříve se používal termín „adopce“)
- 2. svěřeni dítěte do výchovy jiného občana
- 3. svěřeni dítěte do pěstounské péče
- 4. poručnictví

- 5. opatrovnictví
- 6. ústavní výchova

Osvojení

- Osvojit lze jedině nezletilého a to jen, je-li mu osvojení ku prospěchu. O osvojení vždy rozhoduje soud na návrh osvojitele.
- Druhy, následky, předadopční péče – péče před osvojením, budoucí osvojitelé si berou dítě jakoby „na zkoušku“ domů na dobu nejméně 3 měsíců úplné osvojení – vztahy k původním rodičům zcela zanikají.
- **Osvojení:**
 - **zrušitelné**, nazývané též „osvojení I. stupně“ či „osvojení prosté“, zrušitelně lze osvojit dítě bez ohledu na věk, tj. ihned po uplynutí tříměsíční předadopční péče, v případě novorozenců tedy již ve třech měsících, v případě zrušitelného osvojení zůstávají v matrice i v rodném listě dítěte zapsáni jeho původní rodiče. Lze ho zrušit, avšak jen ze závažných důvodů. Návrh na zrušení osvojení může podat pouze osvojitel nebo zletilý osvojenec (§ 73 odst. 1), zrušením osvojení vznikají znovu vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a jeho původní rodinou. Osvojenec nabývá opět svého dřívějšího příjmení (§ 73 odst. 2).
 - **nezrušitelné**, nazývané též „osvojení II. stupně“ či „osvojení plné“, lze osvojit jen dítě starší jednoho roku (§ 75), jak patrně z jeho názvu, nelze zrušit (§ 73). Pokud osvojitelé nemohou nebo nechtějí o nezrušitelně osvojené dítě osobně pečovat, mají stejné možnosti jako v případě vlastního dítěte (svěření dítěte do jiné náhradní rodiny, do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo v krajním případě do ústavní výchovy). V případě nezrušitelného osvojení jsou osvojitelé zapsáni v matrice i v rodném listě dítěte namísto původních rodičů. Pokud dítě nezrušitelně osvojí osamělá osoba, je z matriky i z rodného listu vypuštěn zápis o druhém rodiči dítěte (používá se termín „neuveden“). V matrice zápis o původních rodičích vždy zůstává v poznámce. Zletilé osvojené dítě má právo do matriky nahlédnout. Nezrušitelně lze po roce věku osvojit i dítě, které bylo předtím osvojeno zrušitelně, a to až do dovršení jeho zletilosti. V praxi jsou novorozenci poměrně často osvojováni nejprve zrušitelně a po

dosažení jednoho roku věku nezrušitelně.

Osvojení:

- vzniká vztah jako mezi rodiči a dětmi
- osvojenec má veškerá práva a povinnosti dítěte a vzniká příbuzenský vztah
- zanikají práva a povinnosti k původní rodině
- dochází ke změně příjmení osvojenec + právo osvojitelů změnit dokonce i jméno osvojenec

Poručenství (poručnictví)

- V případě, že rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, musí soud dítěti ustanovit poručníka, který je oprávněn nezletilé dítě vychovávat, zastupovat a spravovat jeho majetek místo rodičů.

Opatrovnictví

- Opatrovnictví je další forma náhradní rodinné péče. O ustanovení opatrovníka rozhoduje soud usnesením, v němž vymezí rozsah práv a povinností k dítěti, a to vždy s ohledem na důvod, pro který byl dítěti opatrovník ustanoven. Opatrovník vykonává pouze některá v rozhodnutí stanovená práva, není zákonným zástupcem dítěte.

Registrované partnerství

- Je to trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví. Vzniká svobodným projevem vůle dvou osob stejného pohlaví.
- Prohlášení o registrovaném partnerství se provádí před matrikářem, který položí otázku, zda osoby chtějí uzavřít partnerství. Po jejich prohlášení, že chtějí vstoupit do partnerství, následně podepíše protokol o prohlášení a partnerství se zapíše do knihy registrovaného partnerství.

Práva plynoucí z tohoto svazku:

- při dědění má partner pozůstalého právo dědit dle zákona v první dědické skupině spolu s dětmi pozůstalého. Pokud byl partner bezdětný, dědí ve druhé dědické skupině spolu s rodiči pozůstalého, nejméně však polovinu dědictví
- partner se může informovat u lékařů na zdravotní stav druhého partnera
- partneři se mohou zastupovat v různých záležitostech, např. při přebírání dopisů, zrušení rezervací ubytování

Povinnosti:

- oba partneři by měli sdílet stejnou životní úroveň, jsou povinni se v této věci vzájemně podporovat

Podmínky pro uzavření registrovaného partnerství:

- aspoň jeden z partnerů musí být občanem České republiky
- oba musí mít 18 nebo více let
- oba musí být způsobilí k právním úkonům
- nesmí mít dříve uzavřené manželství nebo partnerství, která stále trvají Partnerství se uzavírají u příslušných matričních úřadů. Většinou se jedná o magistráty příslušných krajů. V každém kraji tak najdeme jeden magistrát, který registrované partnerství uzavírá.
- Partnerství se uzavírá v tom kraji, ve kterém má aspoň jeden z partnerů trvalý pobyt. Pokud ani jeden nemá trvalý pobyt v České republice, partnerství se uzavírá na

zvláštní matrice v Brně.

- „Rodinný stav“ je pak v občanském průkazu nahrazen slovem „Stav“ a k tomu je připsáno „partnerství“ nebo při zániku partnerství „zaniklé partnerství“. Partneři si také mohou zažádat o změnu příjmení.
- Registrované partnerství neumožňuje adopci dětí.